

การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม  
เพื่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองตื่นรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย  
Development of Enrichment Curriculum to the Concept of Social Process and  
Life Function Curriculum to Promote Active Citizen for High School Students

วรินทร์ สิริพงษ์ณภัทร (Varintorn Siripongnapat)\*

สรัญญา จันทร์ชูสกุล (Saranya Chanchusakunlk)\*\*

ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน (Chanasith Sithsungnoen)\*\*\*

สุวิมล สพฤกษ์ศรี (Sowimon Saphuksri)\*\*\*\*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร และ 2) พัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมตามแนวคิดหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เรื่อง พลเมืองผู้ตื่นรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบผสมวิธี กลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนการศึกษาความต้องการคือ นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 164 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ และกลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนการพัฒนา คือ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 คน เครื่องมือวิจัยได้แก่ประเด็นการสนทนากลุ่มและแบบประเมินความเหมาะสม ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างมาก จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนในภาพรวมทั้งหมดความต้องการเข้าร่วมหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{X}$  = 4.62, SD = 0.62) 2) ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร ในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ( $\bar{X}$  = 4.71, SD = 0.50) ในส่วนของแผนการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ( $\bar{X}$  = 4.63, SD = 0.70)

**คำสำคัญ** การพัฒนาหลักสูตร, หลักสูตรเสริม, หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม, พลเมืองตื่นรู้

\* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

\*\* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

\*\*\* รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

\*\*\*\* อาจารย์ ดร. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

## Abstract

This research article aims to: 1) study the necessary requirements for curriculum development, and 2) develop and evaluate the suitability of Enrichment Curriculum to the Concept of Social Process and Life Function Curriculum to Promote Active Citizen for High School Students. The research methodology used is research and development, collecting data through questionnaires and interviews. The target groups for the needs assessment phase are students and stakeholders, totaling 164 people. The development phase targets 12 qualified individuals. Research tools include group discussions and suitability assessments. Research findings indicate 1) Stakeholders have a high demand for curriculum development, as evidenced by students' questionnaire responses, with an overall desire to participate in the curriculum being at the highest level ( $\bar{X}$  = 4.62, SD = 0.62). 2) The overall suitability assessment of the curriculum is at the highest level of suitability ( $\bar{X}$  = 4.71, SD = 0.50). Regarding the learning management plan, it is also rated as highly suitable overall ( $\bar{X}$  = 4.63, SD = 0.70).

**Keywords** curriculum development, Enrichment Curriculum, Social Process and Life Function Curriculum, Active Citizen

## บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 (ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา) ของราชอาณาจักรไทย ที่ได้ระบุประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ ไว้ว่า เพื่อให้ประเทศไทยสามารถยกระดับการพัฒนาให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติ โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ให้มีเป้าหมายการพัฒนาคือ เพื่อพัฒนา “คน” ในทุกมิติและ ในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกายใจ สติปัญญา มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และในยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุน การรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม เตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคม

โดยผลการวิจัยของการศึกษาพลเมืองนานาชาติ (International Civic and Citizenship Education Study : ICCS) พบว่า การจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศไทย ในปัจจุบันเป็นการบูรณาการเข้าไปในรายวิชา ไม่มีการบูรณาการข้ามหลักสูตร เน้นความรู้และความ เข้าใจในพลเมืองในด้านความจริงพื้นฐานและเข้าใจ

แนวคิดหลัก การมีส่วนร่วมผ่านโครงการและการ อภิปราย การวิเคราะห์และการสังเกตในด้านชุมชน การพัฒนาพฤติกรรมในทางบวกและการพัฒนา ความรู้สึก และการสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมในด้านกิจกรรม ชุมชนเป็นฐาน อย่างไรก็ตาม ไม่เน้น ค่านิยมหลักและพฤติกรรม การตัดสินใจในโรงเรียน ไม่เน้นด้านโรงเรียน การวิเคราะห์และการส่งผล กระทบ สำหรับผลลัพธ์ของผู้เรียนในด้านการศึกษาน้ำที่พลเมืองพบว่า ผู้เรียนใน ประเทศไทย ยอมรับและรับรู้การฉ้อโกง ยอมรับอำนาจรัฐบาล เชื่อฟังผู้มีอำนาจ รู้สึกถึงอัตลักษณ์อาเซียน สนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรม และมีความรู้พลเมืองน้อย (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr & Losito, 2010; Fraillon, Schulz & Ainley, 2012) จะได้เห็นได้ว่าพลเมืองไทยมีความรู้พลเมืองน้อย การจัดการศึกษา พลเมืองเน้นความรู้พื้นฐาน ไม่เน้นการคิดวิเคราะห์ และเนื่องจากบริบทของประเทศที่เปลี่ยนไป ดังนั้น ประเทศไทยควรสร้างพลเมืองให้มีคุณลักษณะของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่เป็นสากล เพื่อให้พลเมือง สามารถคิดวิเคราะห์และการส่งผลกระทบ เน้นการพัฒนาการตัดสินใจในโรงเรียน มีค่านิยมร่วมกันของคนใน ประเทศเพื่อนำประเทศไปสู่การพัฒนา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

จากสถานการณ์ปัจจุบันที่เราพบว่ามีปัญหาสังคมหลายประการ การพัฒนาสังคมที่เข้มแข็งและมี สิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นเริ่มต้นจากการสร้างพื้นฐานที่แข็งแรงของสังคมเริ่มต้นจากการพัฒนาเด็กและเยาวชน เป็น รากฐานที่สำคัญของการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เมื่อพิจารณาในมุมมองที่เฉพาะเจาะจงลงในการจัดการศึกษา หลักสูตร คือหัวใจของการจัดการศึกษา เป็นแนวทางการสร้างลักษณะของพลเมืองของชาติ สร้างชาติและ สามารถทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตได้ เป็นเครื่องชี้แนวทาง กำหนดแนวทางการจัดความรู้และ ประสบการณ์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาระดับใดหรือประเภทใด จะขาดหลักสูตรไม่ได้ เพราะหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดแนวทางทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน ซึ่ง เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดอนาคตของสังคมนั้น ๆ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า หลักสูตรเป็นเครื่องชี้แนวทาง ในการจัดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน (ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน, 2564)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เรื่อง พลเมืองตื่นรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้แนวคิดเชิงวิชาการที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตื่นรู้ เป็นแนวทางหลักในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สามารถเป็นประโยชน์ ต่อสถานศึกษาใน การนำไปใช้ ซึ่งสถาบันการศึกษาเป็นสถานที่ ที่มีความสำคัญ ในการส่งเสริมค่านิยม คุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียนให้กลายเป็นอนาคตของชาติที่มีคุณภาพ

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเรื่องตามแนวคิดหลักสูตรเพื่อชีวิตและ สังคม เรื่อง พลเมืองตื่นรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมตามแนวคิดหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เรื่อง พลเมืองตื่นรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

## วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) คือ ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

### ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research) ขั้นศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Research)

กระบวนการวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เรื่อง พลเมืองผู้ตื่นรู้

#### 1. กลุ่มเป้าหมาย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนโกวิทจรัสเชียงใหม่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 159 คน จากทั้งหมด 270 คน ที่ได้จากตารางสำเร็จรูปกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % และความคลาดเคลื่อน  $\pm 5\%$  ของ Krejcie and Morgan (1970) โดยยินดีให้ข้อมูลในการวิจัย

1.2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน โดยกำหนดเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ 1) มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องการสอนสังคมศึกษา 2) มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร 3) ปฏิบัติหน้าที่ผู้บริหารโรงเรียน 4) ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 5) ครูผู้สอนรายวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยยินดีให้ข้อมูลในการวิจัย

#### 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แบบสอบถามความต้องการในการเข้าร่วมหลักสูตร เป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) เกี่ยวกับความสนใจและความคาดหวังที่จะได้รับการเข้าร่วมหลักสูตร

2.2 ประเด็นการสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เรื่อง พลเมืองผู้ตื่นรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

#### 3. การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีการพัฒนาและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสารหลักสูตร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร รวมถึงการสร้างแบบสอบถามและสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดรายการแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

3.2 นำรายการแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์มาสร้างเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ สอบถาม และ แบบสัมภาษณ์ และใช้คำถามที่สอดคล้องและครอบคลุมทุกประเด็นที่ต้องการ

3.3 นำเครื่องมือการวิจัยที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วทำการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการสอนสังคมศึกษา และด้านการสอน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item –Objective Congruence: IOC) พิจารณาจากการตรวจสอบด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์นั้น ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาไม่น้อยกว่า 0.5 และผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การเลือกใช้คำถามควรให้มีความร่วมสมัย และมีความคงเส้นคงวาในการเลือกใช้คำ

3.4 นำผลการตรวจสอบมาแก้ไขเครื่องมือการวิจัย แล้วนำมาจัดพิมพ์เป็นแบบฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

#### 4. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบทิศทางการศึกษาและการออกแบบแบบสอบถาม

##### 4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

4.2.1 ดำเนินการเก็บข้อมูลกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 159 คน (ผู้วิจัยจัดทำผ่าน Google Form)

4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนและความต้องการเข้าร่วมหลักสูตร โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย และข้อเสนอแนะด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอแบบความเรียง

##### 4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

4.3.1 จัดการสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความจำเป็นและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร กำหนดประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไป ความจำเป็นและความสำคัญ และความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ได้แก่ 1) จุดประสงค์ของหลักสูตร 2) เนื้อหาและโครงสร้าง/เวลา ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ 3) รูปแบบการจัดกิจกรรม 4) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผล และ 6) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

4.3.2 การวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับความคิดเห็นในการพัฒนาหลักสูตร โดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอแบบความเรียง

#### ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development) ขั้นพัฒนาหลักสูตร (Evolution)

กระบวนการพัฒนาระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เรื่องพลเมืองผู้ตื่นรู้

##### 1. กลุ่มเป้าหมาย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1. ผู้ตรวจสอบและประเมินคุณภาพหลักสูตร คือ ผู้ทรงคุณวุฒิโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ คือ สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท และ ปฏิบัติหน้าที่สอนในมหาวิทยาลัยหรือสอนในโรงเรียนไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 7 คน ได้แก่ ด้านการสอนสังคมศึกษา 2 คน, ด้านการพัฒนาหลักสูตร 3 คน และด้านการจัดการเรียนรู้ 2 คน โดยยินดีให้ข้อมูลในการวิจัย

1.2. ผู้ตรวจสอบและประเมินคุณภาพหลักสูตร คือ ผู้ทรงคุณวุฒิโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ คือ สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท และ ปฏิบัติหน้าที่สอนในมหาวิทยาลัยหรือสอนในโรงเรียนไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน ได้แก่ ด้านการสอนสังคมศึกษา 2 คน, ด้านการพัฒนาหลักสูตร 1 คน และด้านการจัดการเรียนรู้ 2 คน โดยยินดีให้ข้อมูลในการวิจัย

## 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1. ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ในการวิพากษ์หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เรื่อง พลเมืองผู้ตื่นรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.2. แบบประเมินความเหมาะสม Rating Scale 5 ระดับ ของหลักสูตรเสริมตามแนวคิดหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เรื่อง พลเมืองผู้ตื่นรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

## 3. การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีการพัฒนาและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสารหลักสูตร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร รวมถึงการสร้างแบบสนทนากลุ่ม และแบบประเมินหลักสูตร เพื่อกำหนดรายการสนทนา และรายการประเมิน

3.2 นำรายการสนทนาและรายการประเมิน มาสร้างเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินหลักสูตรโดยแบบประเมินผู้วิจัยปรับจากแบบประเมินหลักสูตรของ ชรินทร์ มั่งคั่ง และคณะ (2564)

3.3 นำเครื่องมือการวิจัยปรึกษาที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วทำการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการสอนสังคมศึกษา และด้านการสอน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item –Objective Congruence: IOC) พิจารณาจากการตรวจสอบด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์นั้น ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาไม่น้อยกว่า 0.5 และผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรระบุรายละเอียดให้ครอบคลุม ง่ายต่อการนำไปใช้

3.4 นำผลการตรวจสอบมาแก้ไขเครื่องมือการวิจัย แล้วนำมาจัดพิมพ์เป็นแบบฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

## 4. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

4.1.1 ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) กำหนดประเด็นการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับ หลักการและแนวคิดพื้นฐาน, จุดมุ่งหมายของหลักสูตร, โครงสร้างของหลักสูตร, กิจกรรมการเรียนรู้, สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้, การวัดและประเมินผล, คุณสมบัติวิทยากร/ผู้เข้าร่วมหลักสูตร และแผนการจัดการเรียนรู้

4.1.2 เมื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็นคำถาม ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญ กล่าวขอบคุณ และปิดการสนทนากลุ่ม

4.1.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากประเด็นการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และนำเสนอแบบพรรณนาความเรียง

4.1.4 ปรับปรุงฉบับร่างหลักสูตรตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

4.2 ประเมินคุณภาพหลักสูตรด้วยแบบประเมินความเหมาะสม Rating Scale 5 ระดับ

4.2.1 นำฉบับร่างหลักสูตรที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มดังรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ไปประเมินคุณภาพ Rating Scale 5 ระดับ เพื่อพิจารณาความถูกต้อง เหมาะสมและตรวจสอบความสอดคล้องของหลักสูตรเสริม

4.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลการประเมินคุณภาพ Rating Scale 5 ระดับ โดยการหาค่าเฉลี่ย ( $M$ ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ( $SD$ ) เป็นรายชื่อเพื่อตัดสินคุณภาพด้านความเหมาะสม โดยใช้เกณฑ์การยอมรับคุณภาพของแต่ละข้อมีค่าเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 3.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 และเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของ มนตรี วงษ์สะพาน (2563) ดังนี้

|             |         |                                       |
|-------------|---------|---------------------------------------|
| 4.51 - 5.00 | หมายถึง | มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด         |
| 3.51 - 4.50 | หมายถึง | มีความเหมาะสมในระดับมาก               |
| 2.51 - 3.50 | หมายถึง | มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง           |
| 1.51 - 2.50 | หมายถึง | มีความเหมาะสมในระดับปานกลางน้อย       |
| 1.00 - 1.50 | หมายถึง | มีความเหมาะสมในระดับปานกลางน้อยที่สุด |

โดยที่ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ไม่เกิน 1.00 ถือว่าหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสม

## ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สามารถนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

**วัตถุประสงค์ข้อที่ 1** ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเรื่องตามแนวคิดหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เรื่อง พลเมืองผู้ตื่นรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเป็นอย่างมาก สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรพลเมืองผู้ตื่นรู้ คือ การเสริมสร้างพลังความเป็นพลเมืองให้แก่ผู้เรียน โดยการสร้างจิตใจ ความตระหนักรู้ให้เข้มแข็ง ผ่านกระบวนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เพียงแต่สอนด้านวิชาการ แต่ต้องมีการ

เชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้เรียนด้วย นอกจากนี้หนังสือเรียนหน้าที่พลเมืองในปัจจุบันบางระดับชั้นมีเนื้อหาสาระที่ใกล้เคียงกันมาก หากมีการพัฒนาหลักสูตรเสริมในเรื่องพลเมืองผู้ต้นรู้ จะถือว่าเป็นประโยชน์ในฐานะหลักสูตรทางเลือกที่มีความยืดหยุ่นเพื่อนำไปใช้ในการจัดการบริหารการใช้งานหลักสูตรต่อไป

ในส่วนของนักเรียนมีความต้องการที่จะเข้าร่วมหลักสูตรเสริมหากมีการพัฒนาหลักสูตรขึ้น โดยสามารถสรุปผลการสอบถามได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลการสอบถามความต้องการเข้าร่วมหลักสูตร

| ข้อ          | ประเด็นคำถาม                                                                                                                                                                                                                       | ความคิดเห็น<br>$\bar{x}$ | $SD$ | แปลผล     | ลำดับ |
|--------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|------|-----------|-------|
| 1            | หากนักเรียนมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับ “พลเมือง” ที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการปฏิบัติ(ทำกิจกรรม) ผสมผสานกับรับฟังบรรยายสาระความรู้ นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ในระดับใด                    | 4.17                     | 0.74 | มากที่สุด | 4     |
| 2            | หากนักเรียนมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับ “พลเมือง” ที่มีสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ที่หลากหลาย นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ในระดับใด                                                                   | 4.36                     | 0.70 | มากที่สุด | 2     |
| 3            | หากนักเรียนมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับ “พลเมือง” ที่มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบสื่อดิจิทัล และวิทยากรจากภายนอก เช่น อาจารย์ในมหาวิทยาลัย หรือ ผู้เชี่ยวชาญ นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ในระดับใด | 4.43                     | 0.78 | มากที่สุด | 1     |
| 4            | หากนักเรียนมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับ “พลเมือง” ที่ใช้รูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย นอกเหนือจากวิธีการสอบเก็บคะแนน เช่น การประเมินจากพฤติกรรมของนักเรียน นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ในระดับใด    | 4.26                     | 0.74 | มากที่สุด | 3     |
| รวมส่วนที่ 1 |                                                                                                                                                                                                                                    | 4.52                     | 0.73 | มากที่สุด | -     |
| 5            | หากนักเรียนได้เรียนรู้กิจกรรมตามความสนใจของนักเรียนเกี่ยวกับพลเมืองตามความสนใจแล้ว นักเรียนคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงใด                                                                                                |                          |      |           |       |
| 5.1          | นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้                                                                                                                                                                                                   | 4.51                     | 0.62 | มากที่สุด | 2     |
| 5.2          | นำความรู้ไปใช้ในการเรียนในระดับที่สูงขึ้นได้                                                                                                                                                                                       | 4.49                     | 0.61 | มากที่สุด | 3     |
| 5.3          | มีทักษะการทำงานอย่างเป็นระบบ                                                                                                                                                                                                       | 4.39                     | 0.69 | มากที่สุด | 5     |
| 5.4          | มีภาวะความเป็นผู้นำ                                                                                                                                                                                                                | 4.25                     | 0.80 | มากที่สุด | 7     |
| 5.5          | มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยอมรับและเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น                                                                                                                                                                         | 4.59                     | 0.59 | มากที่สุด | 1     |



| ข้อ          | ประเด็นคำถาม                             | ความคิดเห็น |      | แปลผล     | ลำดับ |
|--------------|------------------------------------------|-------------|------|-----------|-------|
|              |                                          | $\bar{X}$   | SD   |           |       |
| 5.6          | เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพแก่สังคม           | 4.48        | 0.73 | มากที่สุด | 4     |
| 5.7          | มีทัศนคติที่ดีต่อการทำประโยชน์แก่สาธารณะ | 4.49        | 0.67 | มากที่สุด | 3     |
| 5.8          | ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น      | 4.33        | 0.78 | มากที่สุด | 6     |
| รวมส่วนที่ 2 |                                          | 4.67        | 0.56 | มากที่สุด | -     |
| รวม          |                                          | 4.62        | 0.62 | มากที่สุด | -     |

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่านักเรียนมีความต้องการเข้าร่วมหลักสูตรในระดับมากที่สุดในทุกรายการในส่วนแรก หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ “หากนักเรียนมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับ “พลเมือง” ที่มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบสื่อดิจิทัล และวิทยากรจากภายนอก เช่น อาจารย์ในมหาวิทยาลัย หรือ ผู้เชี่ยวชาญ นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ในระดับใด” ( $\bar{X} = 4.43, SD = 0.78$ ) และในส่วนที่ 2 ความคาดหวังว่าองนักเรียนที่จะได้รับประโยชน์มาน้อยเพียงใดจากหลักสูตร หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยอมรับและเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ( $\bar{X} = 4.59, SD = 0.59$ ) ในภาพรวมทั้งหมดความต้องการเข้าร่วมหลักสูตรของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.62, SD = 0.62$ ) ทั้งนี้ นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยสามารถสรุปได้ว่า เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ เพราะได้รับความรู้จากวิทยากรที่มีความรู้จริงและมีทักษะการสื่อสารที่น่าสนใจ สามารถเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตประจำวันได้

**วัตถุประสงค์ข้อที่ 2** ผลการพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมตามแนวคิดหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เรื่อง พลเมืองผู้ตื่นรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ในขั้นตอนในการวิพากษ์หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เรื่อง พลเมืองผู้ตื่นรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้ 1) หลักการและแนวคิดพื้นฐาน ควรมีการทบทวนการจัดลำดับความสำคัญให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ควรมีการปรับให้จุดประสงค์ของหลักสูตรมีความเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น ระบุคำสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมบ่งชี้ที่ชัดเจนมากขึ้น 3) โครงสร้างของหลักสูตร ควรปรับเวลาแต่ละหน่วยไม่ให้มีช่วงระยะเวลาที่เท่ากัน ให้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเนื้อหา 4) กิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีการกำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ให้มีความเฉพาะของหลักสูตร เพื่อให้สามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ให้สามารถบรรลุจุดประสงค์ให้ชัดเจนได้มากยิ่งขึ้น 5) สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ ควรเพิ่มเติมรายละเอียดของบทบาทของสื่อการเรียนรู้ประเภทบุคคล 6) การวัดประเมินผล ควรปรับแก้ไขการเขียนพฤติกรรมบ่งชี้ให้สามารถวัดประเมินผลในสภาพจริงประจำวันของนักเรียนได้มากยิ่งขึ้น 7) คุณสมบัติวิทยากรและคุณสมบัติผู้เข้าร่วมหลักสูตร ควรพิจารณาให้ถ่ายทอดการนำไปใช้ในอนาคต สำหรับการเผยแพร่หลักสูตรให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะการกำหนดเกณฑ์ของวิทยากรที่สูงอาจทำให้ยากต่อการ

นำไปใช้ ควรปรับให้มีลักษณะทั่วไปมากขึ้น และ 8) แผนการจัดการเรียนรู้ในภาพรวม ควรปรับให้มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยเพิ่มบทบาทครูในฐานะผู้อำนวยการเรียนรู้อย่างเหมาะสมมากขึ้น

ภายหลังจากการวิพากษ์หลักสูตรโดยการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำแบบร่างหลักสูตรที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำมาแล้ว ไปประเมินคุณภาพ Rating Scale 5 ระดับ เพื่อพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของหลักสูตร โดยผลการประเมินสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

| ข้อ                                    | ประเด็นการประเมิน                                                                                                              | สรุปผล    |      | แปลผล     |
|----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|------|-----------|
|                                        |                                                                                                                                | $\bar{x}$ | $SD$ |           |
| 1. ผลการประเมินของโครงสร้างหลักสูตร    |                                                                                                                                |           |      |           |
| 1.1                                    | มีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของบริบทของสังคมโลก                                                       | 4.80      | 0.45 | มากที่สุด |
| 1.2                                    | สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ มาตรฐาน และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551                          | 4.20      | 0.84 | มาก       |
| 1.3                                    | กิจกรรมที่ตอบสนองการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21                                                                                    | 4.80      | 0.45 | มากที่สุด |
| 1.4                                    | มีการจัดการเรียนรู้มีกิจกรรม หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ                                                                  | 4.80      | 0.45 | มากที่สุด |
| 1.5                                    | มีเป้าหมายและแนวทางในการ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้แก่ นักเรียน                                                                | 4.80      | 0.45 | มากที่สุด |
| 1.6                                    | มีการนำเสนอแนวทาง วิธีการ และ ขั้นตอนแก่สถานศึกษาในการนำไปใช้                                                                  | 4.80      | 0.45 | มากที่สุด |
| 1.7                                    | มีการประเมินความก้าวหน้าของ ผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติวิชา และการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง | 4.80      | 0.45 | มากที่สุด |
| 1.8                                    | มีกระบวนการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่บริบทโลกต้องการให้เกิดในตัวนักเรียน                                               | 4.80      | 0.45 | มากที่สุด |
| 1.9                                    | มีเนื้อหาครอบคลุมหลักการประชาธิปไตย พหุวัฒนธรรม และสิทธิมนุษยชนในทุกประเด็นที่เหมาะสมกับการเรียนรู้                            | 4.60      | 0.55 | มากที่สุด |
|                                        | รวมส่วนของโครงสร้างหลักสูตร                                                                                                    | 4.71      | 0.50 | มากที่สุด |
| 2. ผลการประเมินของแผนการจัดการเรียนรู้ |                                                                                                                                |           |      |           |
| 2.1                                    | ตอบสนองต่อความต้องการของบริบทสังคมโลก                                                                                          | 4.80      | 0.45 | มากที่สุด |
| 2.2                                    | ส่งเสริมให้ตระหนักถึง ความสำคัญของอัตลักษณ์ความเป็นพลเมือง                                                                     | 4.60      | 0.55 | มากที่สุด |
| 2.3                                    | ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจในหลักประชาธิปไตย                                                                                    | 4.80      | 0.45 | มากที่สุด |
| 2.4                                    | ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจในหลักพหุวัฒนธรรม                                                                                    | 4.60      | 0.89 | มากที่สุด |

| ข้อ                            | ประเด็นการประเมิน                                                                        | สรุปผล    |      | แปลผล     |
|--------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|------|-----------|
|                                |                                                                                          | $\bar{X}$ | $SD$ |           |
| 2.5                            | ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจในหลักสิทธิมนุษยชน                                             | 4.60      | 0.89 | มากที่สุด |
| 2.6                            | ส่งเสริมจิตสำนึกทางพลเมือง และเห็นคุณค่าของการสร้างประโยชน์แก่สาธารณะ                    | 4.60      | 0.89 | มากที่สุด |
| 2.7                            | ส่งเสริมความภาคภูมิใจให้นักเรียนในฐานะพลเมืองของสังคม                                    | 4.60      | 0.89 | มากที่สุด |
| 2.8                            | ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์                                                         | 4.60      | 0.55 | มากที่สุด |
| 2.9                            | มีกิจกรรมการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้เกิดการอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอย่างสันติ | 4.60      | 0.89 | มากที่สุด |
| 2.10                           | มีกระบวนการให้เกิด องค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อสังคมได้          | 4.40      | 0.89 | มาก       |
| 2.11                           | มีระยะเวลาที่ใช้ในการ เรียนรู้และการปฏิบัติจริงในสถานศึกษาอย่างเหมาะสม                   | 4.80      | 0.45 | มากที่สุด |
| รวมส่วนของแผนการจัดการเรียนรู้ |                                                                                          | 4.63      | 0.70 | มากที่สุด |

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร ในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.71, SD = 0.50$ ) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่มีจำนวน 7 ประเด็น ( $\bar{X} = 4.80, SD = 0.45$ ) ได้แก่ 1) มีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของบริบทของสังคมโลก 2) กิจกรรมที่ตอบสนองการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 3) มีการจัดการเรียนรู้มีกิจกรรม หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) มีเป้าหมายและแนวทางในการ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้นักเรียน 5) มีการนำเสนอแนวทาง วิธีการ และ ขั้นตอนแก่สถานศึกษาในการนำไปใช้ 6) มีการประเมินความก้าวหน้าของ ผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติวิชา และการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง และ 7) มีกระบวนการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่บริบทโลกต้องการให้เกิดในตัวนักเรียน

ในส่วนของแผนการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.63, SD = 0.70$ ) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดจำนวน 3 ประเด็น ( $\bar{X} = 4.80, SD = 0.45$ ) ได้แก่ 1) ตอบสนองต่อความต้องการของบริบทสังคมโลก 2) ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจในหลักประชาธิปไตย และ 3) มีระยะเวลาที่ใช้ในการ เรียนรู้และการปฏิบัติจริงในสถานศึกษาอย่างเหมาะสม

## อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สามารถนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

**วัตถุประสงค์ที่ 1** จากผลการวิจัย การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ให้ความสำคัญกับความต้องการการพัฒนาหลักสูตรเสริมเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ตื่นรู้แก่ผู้เรียนและจากการสอบถามความต้องการเข้าร่วมหลักสูตรจากนักเรียน ในภาพรวมทั้งหมดความต้องการเข้าร่วมหลักสูตรของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.62$ ,  $SD = 0.62$ ) ทั้งนี้มีความเป็นไปได้ว่าเนื่องจากหลักสูตรเกิดจากการสอบถามจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ครูผู้สอน ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงตัวนักเรียนเองซึ่งให้ความสำคัญกับความสนใจและความคาดหวังของนักเรียน สอดคล้องกับ วารินทร์ แก้วอุไร (2021) การพัฒนาหลักสูตร ที่ดีนั้นจะต้องรู้ถึงปัญหาสภาพของปัญหาแล้วจึงแสวงหาวิธีการจัดการปัญหา ให้มีสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน ยึดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และสร้างขึ้นด้วยความร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่ายเพื่อให้หลักสูตรที่ผ่านการพัฒนานั้นมีคุณภาพ กำหนดจุดประสงค์อย่างรอบคอบ ชัดเจนและเหมาะสมสอดคล้องกับปรัชญา และค่านิยมของสังคม สภาพปัญหาและความต้องการของสังคมและผู้เรียน ตลอดจนมีความสมดุล ระหว่างความรู้และทักษะหรือระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ เช่นเดียวกับที่ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2561) ได้กล่าวว่า หลักสูตรที่ดี จะพิจารณา 3 ประการสำคัญ คือ 1) พิจารณาได้จากกระบวนการสร้างหลักสูตร ที่หลักสูตรต้องได้มาจากความสนใจของผู้เรียนและสอดคล้องกับข้อมูลในชุมชน รวมทั้งมีผู้เกี่ยวข้องในการสร้างหลักสูตรจากหลายฝ่ายทั้งในสถานศึกษา 2) การนำหลักสูตรไปใช้จริง โดยหลักสูตรที่นำไปใช้ต้องจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตอบสนองความสนใจของผู้เรียนให้อิสระในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และมีวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน ชุมชนอย่างกว้างขวาง 3) หลักสูตรที่ดีต้องยืดหยุ่น สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทต่าง ๆ ได้ มีการติดตามและประเมินผลหลักสูตรเพื่อปรับปรุงเป็นระยะ ๆ โดยเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็นและให้ผลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งในความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียชี้ให้เห็นถึงความต้องการหลักสูตรมีความเฉพาะเจาะจงในการมุ่งให้การศึกษาลึกหรือกว้างกว่าที่มีการจัดการศึกษาอยู่ในปัจจุบันของกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับ Davis & Rimm (1994) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริมจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง ในการวางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ตรงตามเจตนารมณ์ หรือเหมาะสมกับบริบท ความพร้อมของชุมชน เป็นไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและทัศนคติทางบวกต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่ขยายเนวกว้างและแนวลึกมากกว่าหลักสูตรปกติ โดยเพิ่มทั้งความรู้ และทักษะ ซึ่งอาจมีเนื้อหานอกเหนือหรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติก็ได้ หลักสูตรเสริม มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nurfadhilah Haris, Rifki Zulfikar Ali, and Mohamad Erihadiana (2023) โดยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้ถูกออกแบบโดยพิจารณาถึงความหลากหลายของลักษณะนักเรียน รวมถึงเงื่อนไขท้องถิ่น โดยประเด็นสำคัญคือ มีการพิจารณาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้แน่ใจว่าการศึกษามีความ

สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน จากสรุปผลการวิจัย สามารถสังเกตได้ว่าเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้ทั้งหมดได้รับประโยชน์จากสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการศึกษาประเด็นสำคัญที่โดดเด่นคือการสร้างสมดุลและการเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนและบริบทที่เกิดขึ้นภายนอกโรงเรียน

**วัตถุประสงค์ที่ 2** จากผลการวิจัย การพัฒนาและประเมินหลักสูตร ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร ในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.71$ ,  $SD = 0.50$ ) ทั้งนี้มีความเป็นไปได้ว่าเนื่องจากในการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาแห่งชาติ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับ ขนสิทธิ์ สิทธิสุนเนิน (2564) กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาของชาติมีลักษณะเป็นพลวัต หยัดหยุ่น คล่องตัว รับการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีกระบวนการพัฒนาตามหลักวิชาการเป็นวิทยาศาสตร์ หลักสูตรแต่ละระดับมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนเหมาะสมแต่ละช่วงวัย และนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง นอกจากนี้หลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นในฐานะหลักสูตรที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองได้สอดคล้องกับแนวคิด “อุดมคติวิทยา: หลักสูตรสังคมศึกษาสำหรับปวงชน” โดยชรินทร์ มั่งคั่ง (2560) ที่ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรทางสังคมศึกษาเพื่อสร้างชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติและสังคมอย่างเป็นระบบ เนื่องจากมีผลกระทบโดยแนวคิดของหลักสูตรที่มุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงให้ชีวิตและสังคมมีความสำคัญต่อการศึกษามีพื้นฐานในปรัชญาการศึกษาแบบปฏิรูปนิยม สอดคล้องกับ ขนสิทธิ์ สิทธิสุนเนิน (2564) ได้กล่าวถึงหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นที่กระบวนการทางสังคมและปัญหาทางสังคมที่มนุษย์ต้องเผชิญในการดำรงชีวิตในสังคม เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาหลักสูตรนี้ หลักสูตรนี้ถูกออกแบบตามแนวปรัชญาการศึกษาแบบปฏิรูปนิยม ซึ่งเน้นการใช้การศึกษาในการปรับปรุงสังคมให้ดียิ่งขึ้น โดยการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจและรับรู้ถึงปัญหาทางสังคมอย่างชัดเจน และสร้างการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวม โดยหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคมมีข้อดีดังนี้ ขนสิทธิ์ สิทธิสุนเนิน (2564) ได้อธิบายถึงข้อดีของหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคมดังนี้ 1) สารสำคัญของหลักสูตรนี้เน้นการใช้กิจกรรมที่มนุษย์มีในสังคมเป็นหลักฐาน โดยการนำความรู้มาประยุกต์ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ช่วยสร้างความเข้าใจและความสำคัญของการเรียนให้กับนักเรียน โดยสร้างความกระตือรือร้นและแรงจูงใจให้นักเรียนต้องการเรียนไปอย่างต่อเนื่อง 2) การเรียนรู้จากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะในการแก้ปัญหาอย่างเชี่ยวชาญ 3) นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านจิตใจและจิตวิญญาณ ด้วยการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีปัญหาในสังคม ช่วยให้นักเรียนเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหามากขึ้น และสร้างความเข้าใจและเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ภายในตัวนักเรียน เตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถปรับตัวอยู่ในวัฒนธรรมภายนอกโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ 4) การเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้มีส่วนสำคัญในการปรับปรุงสังคม เนื่องจากเมื่อนักเรียนเป็นสมาชิกของสังคมในอนาคต นักเรียนสามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่ได้รับมาจัดรูปร่างสังคมให้ดียิ่งขึ้นได้ด้วยความเชี่ยวชาญที่ได้รับจากการเรียนรู้ในหลักสูตร สอดคล้องงานกับวิจัยของ รุจน์ ฤชา และคณะ (2564) จากผลการวิจัยเห็นว่าหลักสูตรที่

ผู้วิจัยพัฒนาเน้นการนำประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคม ทั้งนี้หลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นได้มีพื้นฐานคิดจากนโยบายสำคัญภาครัฐอย่างได้ทีอภิปรายไว้ข้างต้น นอกจากนี้หลักสูตรได้มีการออกแบบให้มีวิทยากรผู้ชำนาญในด้านเนื้อหาสาระนั้น ๆ ประจำหน่วยการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เดชกุล มัทวานกุล (2561) การอภิปรายผลการวิจัยเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากจะต้องมีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการจัดการศึกษาที่รัฐกำหนดไว้ เช่น พรบ.การศึกษา, หลักสูตรแกนกลางฯ โดยผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคุณภาพของหลักสูตรเกิดจากขั้นตอนการจัดทำเอกสารที่เป็นระบบ มีวิทยากรชำนาญเฉพาะด้าน และ ผลทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนเป็นผลมาจากการออกแบบกิจกรรมที่มุ่งเน้นการปฏิบัติการ

การพัฒนาหลักสูตรเสริมเรื่องพลเมืองสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเน้นการเสริมพลังความเป็นพลเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างจิตใจและความตระหนักรู้ให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่องผ่านทางกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้เรียนด้วยกันอย่างชาญฉลาด โดยหลักสูตรเสริมนี้จะมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อเพิ่มความเข้าใจในหลักการและคุณค่าของการเป็นพลเมือง การพัฒนาหลักสูตรจะมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้เชิงปฏิบัติซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหาและปฏิบัติตามหลักการเพื่อสังคม และเป็นผู้รับผิดชอบในการช่วยเสริมสร้างสังคมให้ดีขึ้น การพัฒนาหลักสูตรเสริมนี้จะมีประโยชน์อย่างมากโดยเสริมเติมเนื้อหาที่มีประสิทธิภาพและเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมกับความต้องการและสภาพความพร้อมของนักเรียน เป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่นและสามารถนำไปใช้ในการบริหารการใช้งานหลักสูตรต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

## ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1. การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเสริมที่เน้นการเรียนรู้เรื่องพลเมืองผู้ต้นรู้เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงกับชีวิตและสังคม ครูผู้สอนจะเป็นตัวกลางที่ช่วยเชื่อมโยงความรู้ ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เน้นการสนับสนุนนักเรียนให้แสดงความคิดเห็นในกลุ่ม เพื่อเปิดพื้นที่ให้เกิดการยอมรับความคิดเห็นระหว่างการเรียนรู้

1.2. หลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นคำนึงถึงความยืดหยุ่นทางการเรียนรู้ การนำหลักสูตรเสริมเรื่องพลเมืองผู้ต้นรู้ไปใช้ในโรงเรียนที่มีบริบทที่แตกต่างกันจะต้องพิจารณาและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่ง

### 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ในการวิจัยครั้งต่อไปในการศึกษาความต้องการจำเป็นควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจความต้องการของกลุ่มนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทางร่างกายหรือสติปัญญา เช่น การสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลหรือการเรียนรู้ หรือความต้องการในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอน

2.2. ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองสำหรับนักเรียนที่มีข้อจำกัดทางสังคมอื่น ๆ เช่น นักเรียนในพื้นที่ชายแดน หรือพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ

## References

- Chonsiri, S. (2021). Curriculum Development. Nakhon Pathom: Silpakorn University Printing House.
- Davis, G. A. and Rimm, S. B. (1994). Education of Gifted and talented. 3<sup>rd</sup> ed. Boston: Allyn and Bacon.
- Fraillon, J., Schulz, W., Ainley, J. (2012). ICCS 2009 Asian Report: Civic Knowledge and attitudes among lower-secondary students in five Asian countries. Amsterdam: 2010 International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Haris, N., Ali, R. Z. and Erihadiana, M. (2023). Implementation of Curriculum Development Based on KTSP Principles at SD Negeri Cibiru 06 Cileunyi Bandung City. Jurnal Pemdidikan Islam Anal Usai Dini, 5(2), 441-458. Retrieved February 20, 2024, from <https://doi.org/10.36088/assabiqun.v5i2.2962>
- Kaewurai, W. (2021). Curriculum development from theory to practice. Phitsanulok: Naresuan University Publishing House.
- Kaewurai, W. (2021). Curriculum development. Naresuan University Publishing House. Retrieved February 22, 2024, from <https://www.nupress.grad.nu.ac.th>
- Krejcie R.V.& Morgan D.W. (1970). "Determining Sample Size for Research Activities". Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610
- Luech, R., Susaorat, P., Langka, W., and Seekheio, D. (2021). Developing of Society-Based Curriculum Combined with Deliberation Approach to Enhance Digital Citizen Competency for Senior Secondary School Students. Journal of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus, 32(2), 39-52.
- Mangkang, C. (2017). Ideology: Social Studies Curriculum for All. 3<sup>rd</sup> ed. Chulalongkorn University Press.
- Mangkang, C., et al. (2021). Area-Based Approach to Local Curriculum Development on the History of Hariphunchai to Promote Happiness History Consciousness among Students in Hariphunchai Area, Lamphun Province. Lamphun Provincial Administrative Organization and Faculty of Education Chiang Mai University.
- Matavanukui, D. (2018). The Development of Local Curriculum in Subject Group of Social Study Religion and Cultures on Surin for The Matayomsuksa 2 Student Under Surin Primary Educational Service Area Office 2. Journal of Rambhai Barni Graduate School, 1(2), 17-30.

- National Strategy. (2018 - 2037). (2018, 13 October). Royal Gazette. Volume 135.
- Office of the Education Council. (2016). Research report for proposing a proposal aimed at development-oriented suggestions for improving quality of life. Bangkok: Phrik Wan Graphic.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D., Losito, B. (2010). ICCS 2009 International Report Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary school students in 38 countries. Amsterdam: 2010 International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Sutthirat, C. (2018). Curriculum development: Theory into practice. 6<sup>th</sup>ed. Bangkok: V. PRINT.
- Wongsaphan, M. (2020). Fundamentals of Research in Curriculum and Teaching. 2<sup>nd</sup>ed. Maha Sarakham: Taksila Printing.